

τούτου πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας συνετελέσθη πέρυσιν ἡ ἀνασκαφή. Ἐξ αὐτῆς ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Κουρουγιώτου, ὅτι ὁ ναός, εἰς ὃν ἀνήκον τὰ μνημονευθέντα ἀρχαῖκὰ γλυπτά, κατεστράφη ὑπὸ τῶν Περσῶν πιθανῶς καὶ ὅτι εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ὑποδομήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 5^{ου} αἰῶνος ἄλλος μεγαλύτερος ναός. Ἀλλὰ καὶ τοῦ παλαιοτέρου, ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφέντος ναοῦ, εἶχε προηγηθῆ ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἄλλο πιθανῶς ἱερόν· διότι ὑπὸ τὸν ναὸν ἀνεκαλύφθησαν μεγάλα τμήματα τριῶν ἐλλειψοειδῶν κτισμάτων ἀνερχομένων εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν, ὡς ἐβεβαιώθη ἐκ τῆς παρ' αὐτὰ εὐρέσεως τεμαχίων γεωμετρικῶν ἀγγείων. Προσέτι ὁ κ. Κουρουγιώτης ἐνήργησε μικρὰν σκαφήν καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἐρετρίας, ἔνθα εἶχεν εὐρεθῆ ἄλλοτε μικρὸν ἱερόν, ἐβεβαιώθη δὲ νῦν ὅτι τὸ ἱερόν τοῦτο ἀνήκεν εἰς τὴν Δήμητραν καὶ Κόρην καὶ ἦτο τὸ Θεσμοφόριον.

Ἐν Νάξῳ ἐπανέλαβε καὶ ἐφέτος τὰς ἐρεῦνας του ὁ σύμβουλος κ. Κλων Στέφανος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπεράτωσε τὴν πέρυσιν ἀρξαμένην ἀνασκαφὴν τῆς προμυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως Πολιχνίου (Καστράκι) καὶ ἐνήργησε μικρὰν δοκιμαστικὴν σκαφὴν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ῥιζοκαστελιᾶς, κατόπιν δ' ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ προϊστορικοῦ νεκροταφείου «Ἀφεντικῶν» παρὰ τὸ χωρίον Κάτω Σαγγυρί. Ἐνταῦθα ἤνοιξεν 170 τάφους, ἐξ ὧν ἀπεκόμισεν οὐχὶ ὀλίγα πῆλινα καὶ τινὰ μαρμάρινα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα τινὰ κτερίσματα, προσέτι δὲ τρία μαρμάρινα εἰδώλια, ὧν ἓν—κολοβὸν δυστυχῶς τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας—παριστάνει ἄνδρα καθήμενον ἐπὶ ἔδρας καὶ παίζοντα μουσικὸν ὄργανον. Τὸ σχῆμα τῶν τάφων τῶν «Ἀφεντικῶν» εἶναι τὸ σύνηθες τῶν κιβωτοειδῶν κυκλαδικῶν, παρουσιάζει ὁμῶς ἡ κατασκευὴ των παραλλαγὰς τινὰς, αἱ ὁποῖαι ἀλλαχοῦ δὲν παρετηρήθησαν ἢ δὲν ἐπιστώθησαν ἀσφαλῶς.

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΝΑΞΩΙ

Κυρία κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀνασκαφικὴ ἡμῶν ἐργασία ἐν Νάξῳ ἦν ἡ ἐσκαφὴ τοῦ τέως ἀγνώστου προμυκηναϊκοῦ νεκροταφείου Ἀφεντικῶν, παρὰ τὸ χωρίον Κάτω Σαγγρί, ἀρξαμένη κατὰ τὴν τέλη τοῦ μηνὸς Αὐγούστου καὶ περατωθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου ἐ. ἔ.

Τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἀφεντικῶν, ἐν ἀποστάσει 20 περίπου λεπτῶν ἀπὸ τῆς κώμης «Κάτω Σαγγρί», ἐκτείνεται ἐπιμήκως ἀπὸ Β πρὸς Ν εἰς τὰ κράσπεδα χθαμαλῆς λοφώδους ἐκτάσεως, ἐπὶ ἐδάφους τὸ πλεῖστον ἀβαθοῦς μεθ' ὑπεδάφους σχιστολιθικοῦ. Ἐν χώρῳ μήκους 100 περίπου μέτρων καὶ πλάτους 12-25, εἰς βάθος 0,20-1,50 μ. εὑρομεν περὶ τοὺς 170 τάφους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐγγύτατα ἀλλήλοις κειμένους.

Ἡ κατασκευὴ τῶν τάφων εἶναι καθόλου ὁμοία πρὸς τῶν τῶν τέως ἀνασκαφέντων ἐν Νάξῳ προϊστορικῶν τάφων, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς πρὸς ἀλλήλας προσαρμογῆς τῶν περιβαλλουσῶν τὸν τάφον πλακῶν ποικίλλει. Τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου ἀποτελεῖ συνιθέστερον μὲν αὐτὸς ὁ σχιστολιθικὸς βράχος τοῦ ὑπεδάφους, σπανιώτερον δὲ ἰδίᾳ πλάξ. — Ἐν τισιν, ἐπισημότεροις, ὡς φαίνεται, τάφοις, ἐκάστη πλευρὰ ἐκ δύο παραλλήλων καθέτων πλακῶν ἀποτελεῖται, ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς, τὸ δὲ μεταξὺ καταλειπόμενον κενὸν πληροῦται διὰ γῆς καὶ λίθων μικρῶν.

Ἐκαστος τάφος ἦν κεκαλυμμένος διὰ μιᾶς συνήθως πλακῶς, σπανίως διὰ δύο, ἐπικειμένων ἀλλήλαις ὑπεράνω δὲ τοῦ καλύμματος τοιχίσκος ἢ σειρὰ λίθων ποικίλης δια-

τάξεως συνήθως ύπάρχει, τὸ μὲν ὡς σῆμα πιθανῶς τοῦ τάφου, κεκρυμμένου ἐν τῇ γῆ, τὸ δὲ πρὸς μείζονα στερέωσιν τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ.

Ἐν ἐκάστῳ τάφῳ κατέκειτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς μόνος νεκρός, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ συνήθως ἀναπαυόμενος, μετὰ κεκαμμένων τῶν κάτω ἄκρων. Σπανιώτερον, τῶν ὀστέων τοῦ πρώτου νεκροῦ ἐκτοπιζομένων, ἐτίθετο δεύτερος νεκρός, τοῦ κρανίου τοῦ πρώτου νεκροῦ τηρουμένου ἐνίοτε ἀκινήτου ἐν τῇ ἀρχικῇ θέσει αὐτοῦ. Ἐν τισὶ τάφοις πρόκειται προφανῶς περὶ δευτέρας ταφῆς, τῶν ὀστέων πλειόνων νεκρῶν ὄντων σεσρωρευμένων ἐν ἐνὶ τάφῳ, οὐδενὸς δὲ νεκροῦ ἐν ἀρχικῇ θέσει κατακειμένου. Ἐν ἄλλοις τισὶ τάφοις ὑπεράνω τῶν ὀστέων ἐνός ἢ πλειόνων νεκρῶν, κεκαλυμμένων διὰ στρώματος γῆς ἢ καὶ πλακός, κατέκειτο ἄλλος νεκρός.

Ἐκαστος τάφος ἐνεῖχεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν μόνον κτέρισμα, τινὲς τάφοι οὐδέν, ὀλίγοι δὲ πλείονα.

Τὸ κτέρισμα, ἦν μὲν συνήθως τεθειμένον πρὸ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ, σπανιώτερον ὀπισθεν τοῦ ἰνίου ἢ ἀλαχοῦ τοῦ τάφου, ὄρθιον, ἢ πλάγιον ἢ καὶ ἀνεστραμμένον ἐνίοτε. Τὰ πλεῖστα τῶν κτερισμάτων ἦσαν *πήλινα ἀγγεῖα*, ἑκατὸν περίπου τὸν ἀριθμὸν ἐν ὄλῳ· κυρίως πυξίδες καὶ ἀγγεῖα ἀπιοειδῆ, σπανίως σικυοειδῆ, ἢ μικραὶ φιάλαι λοπαδοειδεῖς.

Αἱ πυξίδες, ὑποσφαιρικαὶ ἢ κυλινδρिकाὶ, ἦσαν ἐκεῖναι μὲν συνήθως ἄκοσμοι, αὗται δὲ μετὰ χαρακτῶν εὐθυγράμμων κοσμημάτων κατὰ ζώνας (τὸ πλεῖστον ἐγκαρσίας, σπανιώτερον καθέτους) ἐφ' ὄλου τοῦ σώματος τοῦ ἀγγείου, ἀπλαῖ μὲν αἱ πλεῖσται, τινὲς δὲ διπλαῖ.

Τὰ ἀπιοειδῆ ἀγγεῖα μετὰ χαρακτῶν κοσμημάτων, τεταγμένων συνήθως εἰς τρίγωνα μεταξὺ σώματος καὶ τραχήλου· σπανιώτερον ἐφ' ὄλης τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου εἰς καθέτους ζώνας.

Τὰ σικυοειδῆ ἀγγεῖα ἄποδα ἢ ὑπόποδα, τὸ πλεῖστον ἄκοσμα.

Μαρμάρια κτερίσματα εὐρέθησαν φιάλαι τινές μικραὶ λοπαδοειδεῖς, δύο μικρὰ ποτήρια ὑπόποδα, μαρμάριον, οἶον πινακίς τετράγωνος περιχειλωτή, καὶ τρία εἰδώλια ἐν μὲν ἄμορφον, ἕτερον δὲ τοῦ συνήθους γυναικείου προϊστορικοῦ τύπου, τὸ δὲ τρίτον ἰδιάζον, τοῦ προϊστορικοῦ μουσικοῦ οὗ εἰδώλια, μετὰ τριγωνικοῦ μουσικοῦ ὄργανου οἶον ἄρπης, εὐρέθησαν ἐν Θήρᾳ καὶ Τριοπίῳ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τὸ ἀξιολογώτατον πάντων τῶν κτερισμάτων, εὐρέθη ἐν τάφῳ ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων τοῦ νεκροταφείου, περιβαλλομένη ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς πλακῶν, ἀνοιχθέντι δ' ἐν ἐποχῇ ἀγνώστῳ. Ὑπὸ λίθους ἐρριμμένους ἐν τῷ τάφῳ, τὸ μαρμάριον τοῦτο εἰδώλιον ἀνδρὸς καθημένου ἐπὶ ἔδρας τετράποδος, εἶναι μὲν κολοβὸν τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας (ὡς καὶ τοὺς πόδας τῆς ἔδρας), ἀλλὰ τὸ σφζόμενον μέρος ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι παριστᾷ τὸν προϊστορικὸν μουσικόν.

Ἄλλα λίθινα κτερίσματα ἔχομεν λεπίδας τινὰς ὄψιανου, μικρὰν τριγωνικὴν σμίλην, οἷα πρῶτον νῦν ἀπαντᾷ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἐν κυκλαδικῷ τάφῳ, δύο ὄρους μετὰ λιθίνων ψηφίδων καὶ τινὰς μονήρεις ψηφίδας.

Μετάλλινον δὲ κτέρισμα μόνον μία ἀκέφαλος χαλκῆ καρφίς.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ κυρία ἡμῶν ἐν Νάξῳ ἀνασκαφικὴ ἐργασία. Πρὸ ταύτης δὲ δι' ὀλιγοήμερου σκαφῆς ἐπερατώσαμεν τὴν ἀνασκαφὴν τῆς προμυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως Πολιχνίου (Καστράκι) καὶ ἐνηργήσαμεν μικρὰν σκαφὴν ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἀκροπόλεως *Ῥιζοκαστελιᾶς*.

Ἐν τῇ ἀκροπόλει τοῦ *Πολιχνίου* ἀπεκαλύφθησαν οἱ τοῖχοι καὶ ἄλλων οἰκίσκων πρὸς Β τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εὐρεθέντων, ὁμοίως ἐκτισμένων, μικρὸν μόνον ὑπὲρ τὸ ἔδαφος σφζομένων, μετὰ τεμαχίων ἀγγείων ὅλως ὁμοίων

πρὸς τὰ πέρυσιν εὐρεθέντα. Ὅρύγματα περίξ βαθέα ἀνοιγέ-
ντα κατέδειξαν ὅτι ἡ αὐτόθι ἀκρόπολις περιωρίζετο ἐπὶ
τῆς αὐτόθι μικρᾶς κορυφῆς, ἐξετείνετο ὅμως πιθανῶς πρὸς
τὴν θάλασσαν, ἣτις ταύτην αὐτόθι κατέβρωσε.

Ἐπὶ δὲ τῆς φυσικῆς ἀκροπόλεως Ῥιζοκαστελιᾶς, 20' περίπου λεπτά μακρὰν τοῦ χωρίου Τριπόδων ἐρείπια ἐν
μέρει παρεμφερῆ πρὸς τὰ τοῦ Πολιχνίου καὶ μεγάλη πλη-
θὺς τεμαχίων ὄψιανοῦ καὶ πυρίτου ἐσπαρμένων περίξ αὐ-
τῶν παρῶτρυναν ἡμᾶς πρὸς σκαφήν. Οὕτως ἀπεκαλύφθη
ἐπὶ τῆς αὐτόθι κορυφῆς, μικρὸν ὑπὸ τὸ ὕπατον αὐτῆς ση-
μεῖον, στενὸν καὶ ἐπίμηκες οἰκοδόμημα μετὰ θαλαμίσκου
καὶ τρεῖς οἰκίσκοι ὑπὲρ τοῦτο. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτῶν εὐρέ-
θησαν ὀλίγα τινὰ λείψανα παλαιοτέρας κεραμευτικῆς μετὰ
γραπτῶν γραμμικῶν τὸ πολὺ κοσμημάτων· ἀλλὰ τὰ κύ-
ρια εὐρήματα ἦσαν τεμάχια πηλίνων ἀγγείων νεωτέρων
χρόνων (ὕδριων, πίθων, λαγύνων, πινακίων κτλ.) καὶ τι-
νων ὑελίνων (τεμαχίων μικρῶν ποτηρίων ὑποπόδων) μετὰ
τινων τεμαχίων μαρμαρίνων, μικρῶν σιδηρῶν ἀντικειμένων
(ἦλων καὶ κώδωνος ποιμενικοῦ), μαρτυροῦντα τὴν εἰς χρό-
νους λίαν ἀφυστώτα ἀλλήλων χρησιμοποίησιν τῶν αὐτῶν
οἰκοδομῶν.

Τὰ πλεῖστα τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφικῶν τούτων
ἐργασιῶν κατετέθησαν εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει Νάξου ἀρχαιο-
λογικὴν συλλογὴν, εἰς δὲ τὸ Κεντρικὸν ἀρχαιολογικὸν
Μουσεῖον μετηνέχθησαν τὰ μαρμάρια καὶ λοιπὰ λίθινα
κτερίσματα τοῦ ἐν Ἀφεντικοῖς νεκροταφείου.

ΚΛΩΝ ΣΤΕΦΑΝΟΣ